

$$D_i = E_{yi} T Y_i \quad (8)$$

Burada, E_{yi} və E_{yi} -kadastr qiymət rayonu və qiymətləndirmə obyektini üzrə orta ekvivalent daşınma məsafəsinin km-lə qiyməti; Y_0 və Y_i - kadastr qiymət rayonu və qiymətləndirmə obyektini üzrə 1 ha kənd təsərrüfatı uqodiyasının yük daşınma tutumunun normativ qiyməti; T - 1 ton yükün 1 km məsafəyə daşınma xərci.

Kadastr qiymət rayonu üzrə bir hektar kənd təsərrüfatı uqodiyasının yük tutumu, son üç ilin statistik məlumatı əsasında əmtəəlik kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı ilə şərtləndirilən nəqliyyat xərclərinin ümumi sahəyə bölünməsi ilə hesablanır.

Qiymətləndirilən kadastr obyektinin normativ yük daşınma tutumu, kadastr qiymət rayonu üzrə normativ baza yük daşınma tutumunun proporsional qaydada qiymətləndirmə obyektinin bonitet balına differensasiya edilməsi ilə müəyyən edilir. Bəzən qiymətləndirilən kadastr obyektləri üzrə məhsulun istehsalına çəkilən xərc, istehsal olunmuş məhsulun satışından əldə olunan vasitədən yüksək olur. Belə olan halda alınan differensial rentanın mənfi olduğundan qiymətləndirilən torpağın normativ və kadastr qiymətinin hesablanması qeyri mümkün olur. Bu o demək deyildir ki, differensial rentası mənfi olan kadastr qiymətləndirmə obyektini qiymətsizdir. Bizim fikrimizcə, yaranmış bu vəziyyət öz

həllini Respublika ərazisində qiymətləndirilən obyektlərin kadastr qiymətinin hesablanması üçün respublika üzrə mütləq rentanın gəliri təsis olunmasını tələb edir. Respublika üzrə təsis olunan mütləq rentanın gəlirinin qiyməti əkinçilikdə istehsal olunmuş ümumi məhsulun bir faizinin 1 hektar kənd təsərrüfatı uqodiyası hesabı ilə qiymətdən böyük olmamalıdır. Bu halda differensial rentanın gəliri sıfıra bərabər götürülür və respublika üzrə təsis olunmuş mütləq rentanın gəliri kapitallaşma əmsalına (əsas istehsal vasitələrinin kənd təsərrüfatında işlədilmə müddəti) vurulmaqla torpağın kadastr qiyməti hesablanır.

Əgər qiymətləndirilən kadastr obyektini üzrə differensial rentanın gəliri müsbətdirsə, onda differensial rentanın gəliri mütləq rentanın gəliri ilə toplanaraq qiymətləndirmə obyektini üzrə hesabı rentanın gəliri tapılır. Hesablanmış hesabı rentanın gəliri kapitallaşma ilə vurulmaqla qiymətləndirilən obyektini kadastr qiyməti müəyyən edilir.

Əsas istehsal vasitələrinin kənd təsərrüfatında işlədilməsi mövsümü xarakter daşdığından rentanın gəlirinin kapitallaşma əmsalını respublika üzrə orta hesabla 30 il qəbul etmək məqsədə daha çox uyğundur.

Yuxarıda qeyd edilənlər hal-hazırda respublika ərazisində torpaqların iqtisadi qiymətləndirilməsi ilə bağlı qüvvədə olan metodikanın əsaslı surətdə təkmilləşdirilməsinin zəruriliyini sübut edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Q.Ş.Məmmədov, V.A.Quliyev. Azərbaycanın şimal-şərq əkinçilik zonası torpaqlarının qiymətləndirilməsi. - Bakı: Elm, 2002. - 228 s.
2. Карманов И.И. Общие проблемы оценки плодородия почв и особенности его оценки в условиях орошения. В кн.: Плодородие почв: проблемы, исследования, модели. М., 1985.
3. Карнаухова Е.С. Дифференциальная рента и экономическая оценка земли. "Экономика", 1977. - 256 с.
4. Мамедов Г.Ш. Земельная реформа в Азербайджане: правовые и научно-экологические вопросы. Баку, Элм, 2001. - 372 с.
5. Мамедов Г.Ш. Научно-практические аспекты земельной реформы Азербайджана. В. Кн.: Стратегия земельных преобразований на рубеже XXI века. Астана, 2001.
6. Ханюков Ю.А. Сколько стоит гектар земли. Земледелие, №3, 1990.- с.63-66.
7. Щербинин В.И. Актуальность проблем денежной оценки почвенного покрова. Тез. докл. земельно-оценочные проблемы Сибири и Дальнего Востока, Барнаул, 1986. - с. 26-28.

AQRAR SAHƏYƏ DÖVLƏTİN QAYĞISI VƏ İNKİŞAFIN MÜASİR VƏZİYYƏTİ

N.C. QAFAROV, iqtisad elmləri namizədi
Az.ETKTİ və TI

Məlumdur ki, Azərbaycan hələ qədim dövrlərdən kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı sahəsində zəngin ənənəyə malikdir. Aqrar bölmə Azərbaycanın ictimai-iqtisadi həyatında öz mühüm rolunu bu gün də qoruyub saxlamaqdadır. Belə ki, Azərbaycan əhalisinin yarısı kəndlərdə yaşayır, iqtisadiyyatda məşğul olan əhalinin isə 40 faizə qədəri kənd və meşə təsərrüfatlarında çalışır, başqa sözlə, aqrar sektor həcminə görə əhalini işlə təmin edən ikinci bölmə sayılır. Hazırda ümumi daxili məhsulun 19%-ə qədəri bu sahənin rayına düşür. Respublika əhalisinin gəlirlərinin böyük hissəsi yeyinti və kənd təsərrüfatı məhsullarının alınmasına sərf edilir.

Azərbaycanda aqrar sahənin inkişafı üçün siyasi,

hüquqi və maddi-texniki bazanın yaradılması, ölkə iqtisadiyyatının bazar iqtisadiyyatına uyğunlaşdırılması və bu istiqamətdə inkişaf etdirilməsi, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalında ciddi dönüş yaradılması ilə yanaşı aparılan aqrar islahatlar kəndli-fermer təsərrüfatlarının yaradılması, torpaqlardan səmərəli istifadənin təşkili, onların münbitliyinin və ekoloji təmizliyinin qorunması, əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, regionlarda işsizliyin aradan qaldırılması, yeni infrastrukturun qurulması, özəl sektorun inkişaf etdirilməsi, kənd sakinlərində özəl mülkiyyət hissəsinin formalaşdırılması və yerli sahibkarların təşəkkül tapması sahəsində irəliyə doğru atılmış mühüm addım idi.

Aparılan aqrar siyasətin ən mühüm cəhətlərindən biri də odur ki, bu islahatlar uzun müddət ərzində mülkiyyət sahibi olmayan kəndlinin şüurunda dəyişiklik etdi. Keçmiş Sovet məkanında belə bir təcrübənin olmaması isə hər şeyi yenidən başlamağı tələb edirdi.

Ölkə başçısının təklifi ilə Milli Məclis 1995-ci ilin əvvəllərində "Aqrar islahatların əsasları haqqında" və "Kolxoz və sovxozların islahatı haqqında qanunları qəbul etdi. Ölkədə aqrar islahatların aparılması üçün Respublika Aqrar-İslahat Komissiyası və yerli islahat komissiyaları yaradıldı. Bundan sonra 1996-cı ilin iyul ayının 16-da "Torpaq islahatı haqqında" Qanun qəbul edildi və Heydər Əliyevin 13 avqust 1996-cı il tarixli 482 sayılı fərmanı ilə tətbiq olunmağa başlandı. Bu qanundan sonra Azərbaycan Respublikasının "Torpaq vergisi haqqında", "Torpaq icarəsi haqqında", "Torpaq bazarı haqqında", "Torpaq kadastrı, torpaqların monitorinqi və yerquruluşu haqqında", "Torpaqların münbitliyi haqqında" qanunları, Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi, "Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı ilə məşğul olan kolxoz, sovxoz və başqa hüquqi və fiziki şəxslərin vergi borclarının ləğv edilməsi haqqında" Qanun, Heydər Əliyevin "Aqrar islahatların sürətləndirilməsi haqqında" Fərmanı, habelə Nazirlər Kabinetinin müvafiq sərəncam və qərarları, digər hüquq-normativ aktlar qəbul edildi. Dünya dövlətlərinin təcrübəsi göstərir ki, aqrar bölmədə dövlət tənzimləmələri sistemi olduqca genişdir. Dünyanın aparıcı alimləri hesab edirlər ki, müasir dövrdə kənd təsərrüfatının hərtərəfli inkişafını nəzərdə tutan dövlətin iqtisadi inkişaf strategiyası ən azı üç əsas ünsürü özündə birləşdirməlidir:

1) istehsalın artım sürətinin, hər şeydən əvvəl xırda fermer təsərrüfatlarında yeni texnika və texnologiyaların tətbiqi, iqtisadiyyatın idarəetmə strukturunun təkmilləşdirilməsi və qiymət siyasəti nəticəsində xırda fermer təsərrüfatlarının məhsuldarlığının artırılması hesabına təmin edilməsi;

2) şəhərlərdə məşğulluğun artırılması yolu ilə kənd təsərrüfatı məhsullarına daxili tələbin artırılması;

3) kənd yerlərində kənd əhalisinə xidmət edən və kənd təsərrüfatına əsaslanan qeyri-aqrar əmək tutumlu istehsalın şaxələndirilməsi.

Bu prosesin uğurlu olması əhəmiyyətli dərəcədə dövlət tənzimləmələri sayəsində dünya təcrübəsinin öyrənilməsi və respublikamızın reallıqlarına uyğunlaşmasından asılıdır. Böyük bir imperiyanın tərkibindən ayrılan respublikamızda müstəqil dövlət quruculuğu, inzibati-amirlik sisteminin buxovlarından azad olunması, bazar mexanizminin yaradılması və dünya birliyinə inteqrasiyanın başlanması prosesləri istər ölkənin bütün təsərrüfat mexanizmində, istərsə də onun tərkib hissəsi olan kənd təsərrüfatında keyfiyyətə tamamilə yeni iqtisadi mühitin meydana gəlməsinə səbəb oldu. Bütün bunlar imkan verdi ki, müasir aqrar bölmənin yaradılması və inkişaf etdirilməsi iqtisadi inkişaf strategiyasında mühüm vəzifələrdən biri kimi qarşıya qoyulsun. Elə bu

səbəbdən də ulu öndərimiz Heydər Əliyev aqrar sahədə islahatların digər sahələrə nisbətən daha sürətli aparılmasını məqsəduyğun hesab etdi.

Beləliklə, müstəqil siyasi-iqtisadi inkişafa keçid prosesində aqrar-sənaye kompleksinin düşdüyü tənəzzül vəziyyətindən çıxarılması vəzifələri bir sıra ciddi kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri etdi. Həmin tədbirlər kompleksi sistemində aqrar-sənaye istehsalının dövlət tərəfindən tənzimlənməsi, bu tənzimləmə mexanizminin bazar münasibətləri prinsiplərinə uyğunlaşdırılması və təkmilləşdirilməsi müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Lakin belə tənzimlənmə zamanı sovet dövründə olduğu kimi inzibati deyil, iqtisadi təsir və təşviqetmə vasitələrindən istifadə olunmağa aqrar bölmə iqtisadi amillərlə geniş miqyasda dəstəklənməyə başlandı. Ona görə də dövlətin fəal rolu əsasında bazar münasibətlərinin iqtisadi mexanizminin yaradılması aqrar siyasətin üstün istiqamətlərindən biri oldu.

Kənd təsərrüfatı sahəsində həyata keçirilən islahatlar və genişmiqyaslı dövlət tənzimləmələri aqrar bölmənin tənəzzül vəziyyətindən çıxması və inkişafının sürətlənməsi üçün zəmin yaratdı.

Bununla yanaşı, kənd təsərrüfatı kimi ağır bir istehsal sahəsinin çoxdan yığılıb qalmış köklü problemlərinin qısa müddət ərzində həll edilməsini düşünmək sadəlövlük olardı. Hələ sovet dövründə iqtisadiyyatın ən qapalı sahəsi olan kənd təsərrüfatı bütün SSRİ miqyasında əsas göstəricilər baxımından orta dünya standartlarından xeyli aşağı idi. 90-cı illərin əvvəllərində isə vəziyyət daha da pisləşmişdi. Lakin 1996-cı ildən başlayaraq aparılan islahatlar bu sahəni iflic vəziyyətdən qurtardı.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev respublikada kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət yetirirdi. Məhz bu diqqətin nəticəsində 1995-ci ildən başlayaraq ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafı və dünya təsərrüfat sistemində inteqrasiyası sahəsində çox böyük nailiyyətlər əldə olundu. Ən böyük nailiyyət isə ondan ibarətdir ki, bu dövrdə ölkəmizdə aparılan müstəqil dövlət quruculuğu prosesində iqtisadi islahatların və inkişafın mahiyyət etibarı ilə yeni bir modeli - Azərbaycan modeli yaradıldı.

Təqdirəlayiq haldır ki, iqtisadi inkişafın ikinci mərhələsində ölkədə qeyd edilən modelin gerçəkləşməsinin rəsmi bazası kimi çox irimiqyaslı siyasət sənədləri qəbul olundu.

"Azərbaycanda Kiçik və Orta Sahibkarlığa Dövlət Yardımı Proqramı" (1997-2000-ci illər), "Azərbaycan Respublikasında Kiçik və Orta Sahibkarlığın İnkişafının Dövlət proqramı (2002-2005-ci illər)", "Azərbaycan Respublikasında Aqrar Bölmənin İnkişafının Dövlət Proqramı (2002-2006-cı illər)", "Azərbaycan Respublikasında Yoxsulluğun Azaldılması və İqtisadi İnkişaf üzrə Dövlət Proqramı (2003-2005-ci illər)", "Azərbaycan Respublikası Regionlarının Sosial-İqtisadi İnkişafı Dövlət proqramı (2004-2008-ci illər)" və s.) və onların əsasında aparılan islahatların yekunu olaraq respubli-

kada 872 min kəndli ailəsinə 1372,8 min hektar torpaq sahəsi, 63 mindən artıq maşın və traktor, 4 min mal-qara tövləsi, 2300 qoyun yatağı, 450 min baş qaramal, 1 milyon 100 min başdan artıq davar düşürdü. Hazırda ölkədə 2650-dən çox kəndli-fermer təsərrüfatı fəaliyyəti mövcuddur. İstehsal edilən kənd təsərrüfatı məhsullarının 99,0 faizi məhz onların payına düşür. Bu məhsulların satışında qiymətlər tam sabitləşib, idxal-ixrac əməliyyatlarında bütün maneələr aradan qaldırılıb. Aqrar islahatlar həyata keçiriləndən bəri hər il kənd təsərrüfatı məhsullarının yığımlı sürətlə davam edir. Cari ilin oktyabrın 1-nə kimi dənil bitkilər səpilmiş sahələrin 99,8 % məhsulu toplanıb və həmin sahələrdən qarğıdalı da daxil olmaqla 2075,7 min ton, məhsul götürülüb. Orta hesabla hər hektarın məhsuldarlığı 2005-ci ilin səviyyəsindən 0,1 sentner yüksək olsa da, əkin sahələrinin azalması hesabına məhsul istehsalı nisbətən aşağı düşüb.

Kənd təsərrüfatının heyvandarlıq sahəsində də artımlar qeydə alınıb. 2005-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə iri buynuzlu mal-qaranın baş sayı 2,6% artaraq 2388,1 min başa, qoyun və keçilərin baş sayı isə 2,2% artaraq 7770,8 min başa çatıb. Bu dövrdə diri çəkiddə ət istehsalı 1,6% artaraq 203,5 min ton, süd istehsalı 3,8% çoxalaraq 998,4 min ton, yun istehsalı 1,9% artaraq 12,9 min ton, yumurta istehsalı isə məlum səbəblər üzündən 12,8% azalaraq 593,9 milyon ədəd olub.

Ümumi olaraq kənd təsərrüfatı məhsullarının həcmi 1995-ci ildəki 713,4 min manatdan, 1732,1 min manata qədər armışdır.

Davamlı və dinamik inkişaf məntiqinə əsaslanan bu inkişafın strateji istiqamətləri aşağıdakı kimi səciyyələndirilir:

1) sərbəst bazar münasibətlərinə əsaslanan və özünüinkişaf qabiliyyətinə malik olan sosialyönlü bütöv iqtisadi sistemin - müstəqil milli iqtisadiyyatın formalaşdırılması;

2) ölkədə mövcud olan təbii-iqtisadi, texniki-istehsal və elmi-texniki potensialın fəal sürətdə təsərrüfat dövryyəsinə cəlb olunması;

3) milli iqtisadiyyatın dünya təsərrüfat sistemində səmərəli şəkildə integrasiyasının təmin olunması.

Bu model üzrə iqtisadi siyasətin həyata keçirilmə taktikasının fərqləndirici xüsusiyyətlərini - göstərilən istiqamətlərin hər biri üzrə fəaliyyətin paralel şəkildə həyata keçirilən əlaqələndirilmiş proqramlar üzrə aparılması; qeyri-standart, lakin iqtisadi inkişafın obyektiv qanunauyğunluqlarını nəzərə alan, gələcəyə hesablanan və cəsarətli qərarların qəbul olunması; sosialyönlülüyün gözlənilməsi; milli mentalitetin nəzərə alınması və mütərəqqi dünya təcrübəsinə arxalanması təşkil edir.

Azərbaycan iqtisadi islahatlar və inkişaf modelinin həyataqabiliyyətli və səmərəli olmasının ən yaxşı sübutu son illərdə ölkədə sosial-iqtisadi inkişaf sahəsində əldə olunmuş nailiyyətlərdir.

Yaxın keçmişdə əsas kənd təsərrüfatı məhsullarını müxtəlif xarici ölkələrdən alan Azərbaycan indi əksinə, xaricə məhsul ixrac edir. Bu da sözsüz ki, məhsul isteh-

salının intensiv artımı nəticəsində mümkün olub.

İqtisadiyyatda aparılan islahatlar ölkənin maliyyə vəziyyətinin yaxşılaşmasını, dövlət büdcəsinin gəlirlərinin ildən-ilə artmasını təmin edib. 1996-2006-cı illərdə aqrar sahədəki artım dinamikasına nəzər yetirsək görərik ki, xeyli irəliləyişlər var. Məsələn, buğda istehsalının həcmi bütün rayonlar üzrə artsa da, Quba-Xaçmaz, Naxçıvan, Gəncə-Qazax, Abşeron iqtisadi rayonlarında daha sürətlə artıb. Arpa istehsalı üzrə Lənkəran-Astara, Kür-Araz, Naxçıvan və Gəncə-Qazax iqtisadi rayonlarında artıma nail olublar. Digər rayonlarda isə azalma halları qeyd edilir. Belə meyllərin heyvandarlıq məhsulları istehsalının dəyişməsi xüsusiyyətlərinə təsir göstərməsi ehtimal olunur.

İstehlak bazarının tələbatından asılı olaraq dən üçün günəbaxan istehsalının 2,1 dəfə artması müşahidə edilib. Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunda 4,2 dəfə artım müşahidə olunub.

Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda ölkənin istehlak bazarını buğda, meyvə-tərəvəz məhsulları ilə təmin etmək imkanları genişləniş. Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu üzrə adambaşına düşən buğda, arpa və üzüm istehsal respublika üzrə orta səviyyəni xeyli ötüb. Adambaşına düşən istehsalın faktiki səviyyəsinə görə:

Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunda buğda, arpa, meyvə və üzüm;

Naxçıvanda arpa, tərəvəz, bostan məhsulları, meyvə və üzüm;

Kür-Araz iqtisadi rayonunda buğda, arpa, bostan məhsulları və meyvə;

Lənkəran-Astarada isə kartof və tərəvəz istehsal respublika üzrə orta səviyyəni xeyli ötüb.

Aparılmış aqrar islahatların nəticəsində respublikanın əkin dövryyəsinə şəkər çuğundurunun əkin sahələri bir neçə dəfə artıb ki, bu da ölkəyə gətirilən şəkərin miqdarını xeyli azaldıb. Belə ki, 1996-cı ildə Azərbaycan 70,1 min ABŞ dolları dəyərində şəkər idxal olunmuşdusa, 2005-ci ildə bu rəqəm 3,5 dəfə azalaraq 21,5 min ABŞ dolları təşkil edib.

2005-cü ildə 1996-cı illə müqayisədə spirtli və spitsiz içkilərin idxalda miqdarı 7 dəfədən çox azalıb ki, bu da 13 milyon ABŞ dollarına qənaət deməkdir.

Bütün bunları geniş şərh etməkdə məqsədimiz aqrar sahədə aparılmış islahatların xarici ticarət dövryyəsinin artmasındakı rolu və yeri barədə olan müsbət irəliləyişlərin mahiyyətini açmaqdır.

Məlum olduğu kimi, bazar iqtisadiyyatı şəraitində dövlət bir qayda olaraq, sahibkar kimi bilavasitə təsərrüfat fəaliyyəti ilə məşğul olmur. Ona görə də, kənd təsərrüfatı sahəsində dövlət tənzimləmələri arasında kənd yerlərinin inkişaf etdirilməsinə yönəldilən məqsəddəyönlü proqramlar xüsusi yer tutur. Bu tədbirlərə kənddə istehsal və sosial infrastrukturunun inkişafına yönəldilmiş tədbirlər, kənd yerlərində qeyri-kənd təsərrüfatı sferasında məşğulluğun artırılması, gəlirləri müəyyən həddən aşağı olan fermerlərə birbaşa ödəmələr və s. daxildir.

Bu proses ölkədə mühüm sosial-siyasi dəyişikliklərlə yanaşı, kənd təsərrüfatı sahələrinin iqtisadi səmərəliliyinin yüksəlməsinə də təkan verib. Son illərdə bir sıra ərzaq məhsulları (ət və süd məhsulları, kartof-soğan və s.) idxalının xeyli dərəcədə azalması buna bariz sübutdur.

Həmçinin son illər Azərbaycanda yoxsulluğun azadılması, sosial-iqtisadi rifahın yüksəldilməsi, regional və sahəvi inkişafın təmin edilməsi istiqamətində həyata keçirilən iqtisadi islahatların, tədbirlərin davamlı nəticəsi olaraq ölkədə əhalinin həyat səviyyəsi ilbəli yüksəlir, iqtisadiyyatın regional və sahəvi kəsimdə inkişafı reallaşır.

Bütün bunlar göstərir ki, artıq ölkəmizin iqtisadi inkişafı yeni keyfiyyət mərhələsinə daxil olub. Yeni mərhələnin əsas hədəfi milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətliyi yüksəltmək və dünya təsərrüfat sisteminin səmərəli integrasiyasına nail olmaq, uzunmüddətli perspektivlə ölkədə dinamik sosial-iqtisadi inkişafın davamlılığını təmin etməkdən ibarətdir.

Əhalinin güzaranının yaxşılaşdırılması və sosial müdafiəsi məsələləri daim dövlətin diqqətində olub. Bazar iqtisadiyyatına keçid yolunda aparılan islahatların sosial yönümlünün təmin olunmasına, əhalinin sosial tələbatının yerinə yetirilməsinə iqtisadi islahatların başlıca vəzifəsi kimi baxılıb.

Heydər Əliyev respublikanın sosial-iqtisadi məsələləri içərisində əhalinin rifahının yaxşılaşdırılmasını da-

ima önə çəkib. O, öz çıxışlarında da dəfələrlə vurğulayırdı ki, sosial-iqtisadi məsələlərin həllini respublikamızın müstəqilliyini möhkəmləndirmək və əhalinin rifah halını get-gedə yaxşılaşdırmaq üçün strateji xətt, yol hesab edir. Hələ 1994-cü ilin mayın 20-də Prezident Sarayında keçirilən əhalinin sosial müdafiəsini gücləndirmək və iqtisadiyyatının maliyyə vəziyyətinin sabitləşməsinə təmin etmək tədbirlərinə həsr olunmuş müşavirədə ulu öndərimiz Heydər Əliyev deyib ki, "... bu yol sərbəst bazar iqtisadiyyatı, sərbəstləşdirmə proseslərinin yoludur. Həmin tədbirlərin hamısı ilk növbədə əhalinin, xalqın mənafeyinə xidmət edir. Ona görə də bazar iqtisadiyyatı prinsiplərini tətbiq edərək, sərbəst iqtisadiyyata geniş yol verərək və onu əsas yol hesab edərək, bunların hamısını əhalinin bütün təbəqələrinin rifah halının, sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına yönəltməliyik".

Ulu öndərimizin layıqlı davamçısı hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev də Azərbaycan xalqının rifahını yaxşılaşdırmaq məqsədilə bir çox tədbirlər həyata keçirir. Regionların inkişafı üçün zəruri infrastrukturun yaradılmasını və inkişafını təmin etmək, yoxsulluqla mübarizəni genişləndirmək, onu azaltmaq, aradan qaldırmağı əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətini əsas vəzifələrdən biri hesab edir.

Hər nəfərə düşən ÜDM 1995-ci ildə 282,1 manat idisə, görülmə işlərin, aparılan islahatların nəticəsi kimi 2005-ci yekunlarına görə bu rəqəm 5 dəfədən çox artaraq 1435,7 manat təşkil edibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. S.V. Salahov "Aqrar iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi problemləri" Bakı - 2004, 504 s.2. İ.D. Abbasov "Aqrar sahənin inkişaf strategiyası" Azərbaycan Aqrar Elmi jurnalı 2005 (1-2), s. 4-9 3. C.S. Zeynalov "Aqrar bazarın inkişafına dövlət qayğısı" Azərbaycan Aqrar Elmi jurnalı 2005 (1-2), s. 22-25 4. N.C. Qafarov "Aqrar sahədə kiçik və orta biznesin inkişafına dövlət dəstəyi" Azərbaycan Aqrar Elmi jurnalı 2006 (3-4), s. 186-189 5. "İqtisadiyyat və həyat" jurnalı № 2,5,9,10 - 2006 6. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin "2005-ci ildə kənd təsərrüfatı müəssisələri üzrə məhsul istehsalı və satışına dair" məlumat. Bakı - 2006. 7. "Azərbaycan rəqəmlərdə 2006" Bakı - 2006

AQRAR SEKTOR VƏ PROTEKSİONİST SİYASƏT

F.H.ABBASOV, iqtisad elmləri namizədi
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının məlumatlarına görə kəskin ərzaq qıtlığı XXI əsrin əvvəllərində 50 inkişaf etməkdə olan ölkələrdə gözlənilir ki, onlardan da 800 milyon nəfərə yaxın insanın aclıq vəziyyətində olacağı proqnozlaşdırılır. Qeyd olunanlar əhalinin ərzaqla təminatının global xarakter daşıdığından xəbər verir.

Aqrar sektor yardıma möhtac, məqamında yarıdılmadığı təqdirdə dünyaya ölü övlad gətirən anadır.

Problemə bu kontekstdən yanaşıldıqda, yeni planetin əhalisinin kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları ilə təminatını lazımi səviyyəyə qaldırmaq məqsədilə dünya dövlətləri həyacan təbili çalmaqla yanaşı, mütəmadi olaraq dəstəyə möhtac kənd təsərrüfatına himayədarlıq etməlidirlər.

Xalq təsərrüfatının digər sahələrindən fərqli olaraq kənd təsərrüfatının özünə məxsus spesifik xüsusiyyətləri mövcuddur:

-kənd təsərrüfatı həddindən artıq riskli, kapital tutumlu və enerji tutumlu sahə olduğundan bu sfera sahibkarlar və investorlar üçün cəlbedici deyildir;

-kənd təsərrüfatı istehsalçıları müxtəlif mülkiyyət və təsərrüfatçılıq formalarında fəaliyyət göstərmələrindən, kifayət qədər nəhəng müəssisələrə çevrilmədiklərindən, bu sektoru inhisar altına ala bilmirlər. Bununla yanaşı kifayət qədər bu sektora dövlət müdaxiləsi olmasına baxmayaraq inkişaf etmiş ölkələrdə kənd təsərrüfatı bazarlarına girişə və çıxışa maneələr yoxdur. Beləliklə, aqrar sektorda təkmil rəqabətin 2 əsas şərti gözlənilir: